

Vergaderjaar 2008–2009

21 501-33

Raad voor Vervoer, Telecommunicatie en Energie

21 501-08

Milieuraad

Nr. 239

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 31 juli 2009

De vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer¹, heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer naar aanleiding van de brief van 1 juli 2009 inzake de geannoteerde agenda van de Informele Energie- en Milieuraad van respectievelijk 23–24 juli en 24–25 juli 2009 (Kamerstuk 21 501-33/21 501-08, nr. 235).

De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 27 juli 2009.

Vragen en antwoorden, voorzien van een inleiding, zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Koopmans

De griffier van de commissie,
Van der Leeden

¹ Samenstelling:

Leden: Van Gent (GL), Van der Staaij (SGP), Poppe (SP), Snijder-Hazelhoff (VVD), onder-voorzitter, Depla (PvdA), Van Bochove (CDA), Koopmans (CDA), voorzitter, Spies (CDA), Van der Ham (D66), Van Velzen (SP), Vietsch (CDA), Aptroot (VVD), Samsom (PvdA), Boelhouwer (PvdA), Roefs (PvdA), Neppéus (VVD), Van Leeuwen (SP), Jansen (SP), Van der Burg (VVD), Van Heugten (CDA), Ouwehand (PvdD), Bilder (CDA), Wiegman-van Meppelen Schepink (CU), Linhard (PvdA) en Vacature (PVV).
Plv. leden: Vendrik (GL), Van der Vlies (SGP), Polderman (SP), Remkes (VVD), Jacobi (PvdA), Pieper (CDA), Koppejan (CDA), Ormel (CDA), Koşer Kaya (D66), Leijten (SP), Schreijer-Pierik (CDA), de Krom (VVD), Vermeij (PvdA), Waalkens (PvdA), Vos (PvdA), Zijlstra (VVD), Langkamp (SP), Gerkens (SP), Van Beek (VVD), Schermers (CDA), Thieme (PvdD), Sterk (CDA), Ortega-Martijn (CU), Besselink (PvdA) en Agema (PVV).

I OPMERKINGEN EN VRAGEN VANUIT DE FRACTIES

Inbreng van de leden van de CDA-fractie

Doelstellingen op het gebied van energie, klimaatverandering, innovatie en concurrentiekracht moeten in samenhang worden besproken en kunnen elkaar nog meer versterken dan nu het geval is. De leden van de CDA-fractie juichen het dan ook toe dat de Energie- en Milieuraad deels gezamenlijk plaatsvinden. Een gezamenlijk optrekken van alle EU ministers in de aanloop naar een nieuw mondiaal klimaatverdrag is absoluut noodzakelijk. Doelstellingen op het gebied van energievoorzieningszekerheid, het verminderen van afhankelijkheid en klimaatverandering kunnen het beste in samenhang worden gerealiseerd. Naar het oordeel van de leden van de CDA-fractie kan de zoektocht naar het vergroten van synergie en versterking van beleidsprioriteiten ook een belangrijk element zijn in het tot stand brengen van een nieuw mondiaal klimaatverdrag. Dit is zoals de leden van de CDA-fractie begrijpen ook de inzet van het Zweeds voorzitterschap. Bent u bereid om een uitwerking te geven van het programma van het Zweeds voorzitterschap op dit punt, evenals een waardering van dit programma door de Nederlandse regering?

Kijkend naar de diverse agendapunten dan hebben de leden van de CDA-fractie vragen, opmerkingen en suggesties bij elk van de agendapunten. In de eerste plaats het energie-efficiënte actieplan. De leden van de CDA-fractie benadrukken consequent dat ambitieus Europees bronbeleid noodzakelijk is om energie-efficiënte te vergroten. Deze leden pleiten daarbij voor strenge en bovendien voortschrijdende normstelling die producenten dwingt tot innovatie en de concurrentiekracht van deze bedrijven vergroot. Tot op heden is de normstelling in de ogen van de leden van de CDA-fractie traag, onvoldoende ambitieus en ontbreekt met enige regelmaat de voortschrijdende normstelling die ertoe moet leiden dat een product dat in 2010 nog een A-label krijgt in bijvoorbeeld 2015 een lager gekwalificeerd label krijgt. Kunt u expliciet bevestigen dat deze inzet van de CDA-fractie ook de uwe is?

Een voorbeeld van nog dergelijk beleid is het labelen van autobanden. Deze leden kunnen zich niet aan de indruk onttrekken dat het labelen van autobanden onvoldoende is. Het Planbureau voor de Leefomgeving schrijft in zijn persbericht van 1 juli jl.: «De huidige Europese normen voor autobanden zijn nog niet erg dwingend. Als de normen worden aangescherpt kunnen de kosten van het nieuwe geluidbeleid circa 1 miljard lager uitvallen. Bovendien komt het aantal ernstig gehinderde mensen in 2020 dan zo'n 10–20% lager uit». Ook volgens Europarlementariër Manders valt er nog veel meer te halen uit het huidige richtlijnvoorstel (bron: nieuwsbrief RAI-vereniging 8 april). Waarom staat in de geannoteerde agenda niet te lezen dat dit een wens is die tijdens de informele Energieraad wordt geuit? Het kan toch niet zo zijn dat u Nederland met een kostenpost van een miljard opzadelt door van strengere normering af te zien? Gaat u het aanscherpen van de richtlijn alsnog tot uw inzet maken?

Bij de voorbereiding van een nieuw actieplan zou de inzet van de Nederlandse regering op bovenstaande verhoging van de ambitieniveaus gericht moeten zijn. Waarom zet u niettemin zo zwaar in op monitoring en hoe wilt u dit invullen? Op welke wijze wordt onnodige lastenverzwaring en bureaucratie voorkomen? Is het niet beter de aandacht te concentreren op de «vulling» van de richtlijn ecodesign met tal van producten en productgroepen?

De energietransitie, ecodesign, duurzaam inkopen en emissiehandel zijn stuk voor stuk zinvolle instrumenten om eco-efficiëntie te bevorderen. Echter, de inspiratie voor nieuwe beleidsopties lijkt wat verdwenen. Zelfs het Zweedse voorzitterschap doet in de notitie geen echt nieuwe voorstellen. Het kan zo zijn dat de uitgezette weg de enige juiste is en dat er gewoonweg geen andere instrumenten zijn. Heeft u een consultatie gepleegd met Nederlandse wetenschappers en planbureaus om te verifiëren of er inderdaad geen extra instrumenten zijn die eco-efficiëntie kunnen bevorderen? Bent u bereid dit alsnog te doen?

Biedt een differentiatie van het BTW-tarief in uw optiek kansen voor een eco-efficiëntie economie? Is het juist dat er enkele lidstaten dwarsliggen bij het doorvoeren daarvan? Zo ja, welke lidstaten?

Ten aanzien van de richtlijn energieprestaties van gebouwen begrijpen de leden van de CDA-fractie de inzet van de regering niet. De leden van de CDA-fractie hebben bij herhaling aangegeven de herziening van de richtlijn om redenen van proportionaliteit en subsidiariteit niet te steunen. Samen met een overgrote meerderheid van de fracties in de Kamer is de regering opgeroepen tegen herziening van de richtlijn te pleiten en hiervoor desnoods een blokkerende minderheid te organiseren. De leden van de CDA-fractie zien deze inzet tot hun ongenoegen niet terug in de geannoteerde agenda. Deze leden willen dat de regering dit alsnog tot inzet van het debat tijdens de informele raden maakt. Secundair daaraan is het doen van tekstvoorstellen die beogen de inhoud van de herziene richtlijn te verbeteren. Wordt deze lijn ook de uwe? Zo nee, waarom niet?

De leden van de CDA-fractie onderschrijven de prioriteiten in de route naar Kopenhagen. Het is absoluut noodzakelijk om tempo te verhogen en bruggen te slaan tussen standpunten van tal van partijen die nog erg ver uit elkaar liggen. Welke inzet en strategie kiest het Zweeds voorzitterschap daarbij? Hoe waardeert de Nederlandse regering deze? Wat zijn de mogelijkheden om tot een versnelling te komen en welke bruggen zouden bij voorrang geslagen kunnen worden?

De leden van de CDA-fractie onderkennen dat tijdens de informele raden nog geen spijkers met koppen geslagen kunnen worden. Tegelijkertijd zien deze leden de noodzaak van een verdere concretisering van de Europese inzet snel groeien, evenals de inzet van de Nederlandse regering op een aantal punten. Deze leden zien een reeds eerder toegezegd tijdspad met tussendoelen met toenemend ongeduld tegemoet. Wanneer mogen we dit van u verwachten?

Inbreng van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling en interesse kennis genomen van de geannoteerde agenda van de informele Energie- en Milieuraad van 23–25 juli 2009.

De leden delen de inzet van Nederland wat betreft het energie-efficiënte actieplan en Eco-efficiëntie en zien graag dat Nederland een leidende rol speelt en blijft spelen op dit terrein.

Zoals eerder aangegeven hebben de leden bezwaar hebben tegen de richtlijn energieprestaties in gebouwen. Mocht het niet lukken deze regelgeving vanuit Europa te beëindigen, dan is het minimaal noodzakelijk forse vereenvoudigingen te realiseren.

Deze leden roepen u op zich verder volledig te concentreren op de inzet voor Kopenhagen en benadrukken dat dit punt de hoogste prioriteit heeft. Bij die inzet missen deze leden het concrete pleidooi van het kabinet om bij de financiering van het klimaatbeleid expliciet steun te vragen voor de

Noorse en Mexicaanse voorstellen zoals benoemd in de Motie Vendrik (21 501-07, nr. 650).

Inbreng van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie juichen het toe dat er multilateraal afspraken worden gemaakt over een eco-efficiënte economie. Er is dringend behoefte aan systeem wijziging waarbij meer rekening gehouden zal worden met lange termijn belangen van natuur en milieu en sociale economie in plaats van korte termijn winsten van een enkeling. Per onderdeel van de agenda hieronder een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de SP-fractie zien op de eerste plaats graag het actieplan voor 2007–2012 met een kabinetsreactie aan de Kamer tegemoet. De agenda noemt met name de eco-design en de labeling als speerpunten. Deze leden pleiten ook deze keer weer voor een progressief label dat bijvoorbeeld twee jaarlijks wordt herijkt op de dan beste beschikbare producten, zodat de producenten uitgedaagd blijven om te innoveren. Dit in combinatie met de mogelijkheid om dan ook aan de achterkant van de markt de meest slechte producten te mogen weren. Daarin zouden de lidstaten wat deze leden betreft autonoom moeten kunnen beslissen of ze de lat voor het weren van slecht presterende producten hoger wil leggen. Bij ecodesign wordt nu vooral de focus gelegd op energiebesparing en CO₂-reductie. De leden van de SP-fractie zien hier graag een verbreding in aandachtsvelden. Het zou goed zijn als in Europa in dit verband ook gesproken wordt over de andere Non Trade Concerns. Hoe krijgen bijvoorbeeld kinderarbeid, sociaal economische uitbuiting en ontbossing een plaats in het eco-design? Spelen ook de millenniumdoelstellingen nog een rol van betekenis in die discussie?

Graag op beide vragen een nadere toelichten waarom dit wel of niet meegenomen wordt in de discussie over eco-design.

U zet in op een methode voor monitoring van de energiebesparing. Waarom wilt u dat en is dan de bedoeling dat dit per product wordt gerealiseerd? De leden van de SP-fractie verwachten dat dit onbegonnen werk zal zijn omdat wijze van gebruik bepalend zal zijn. Is het niet eenvoudiger de besparing op basis van de meterstanden vast te stellen?

De leden van de SP-fractie zijn geen voorstander van Europese afspraken over energieprestaties in de bebouwde omgeving. De verschillen per lidstaat zijn te groot om daar een algemene deler voor op te stellen. Een houten huis in Scandinavië is niet te vergelijken met een woning in de Algarve.

Het energielabel op de woning kent veel kinderziekten. Het werkt nog niet zoals het moet. Deze leden zien liever een label naar absoluut gebruik met daaraan gekoppeld het verbruik per m³. Zo zijn woningen in verschillende categorieën ook eerlijker te vergelijken.

Tot slot zien de leden ook graag de tekstvoorstellen zoals die zijn opgesteld met medewerking van de Nederlandse regering.

U gaat op zoek naar synergie in het beleid. Dat is natuurlijk verstandig. De duurzaamheidsagenda en de Lissabonagenda staan daarbij echter centraal. Het is duidelijk dat dit niet gehele onze zijn. Te veel is gebaseerd op de vrije markt. De leden van de SP-fractie willen wat minder afhankelijk zijn van de vrijblijvendheid en goedbedoelendheid van de marktpartijen. Deze leden zien veel meer in duidelijke normstellingen en een verplichte toepassing van best beschikbare techniek ook waar het gaat om producten. Daarmee ontstaat ook de mogelijkheid om slecht presterende producten van de markt te weren.

Daarnaast zien deze leden ook graag synergie daar waar dat nuttig is zoals het zogenaamde Grid op de Noordzee voor duurzame energieproductie,

een bordertax op milieulasst en een steng havenbeleid ten aanzien van fout hout. Synergie ook in havenbeleid als het gaat om afgifteplicht van scheepsafval en slops. En als laatste voorbeeld, synergie in milieuhandhaving.

In de discussie over klimaatverandering zal wederom de financiële architectuur ter sprake komen. De leden van de SP-fractie zijn er voorstander van als Europa te pleiten voor een vast percentage afdracht uit de opbrengsten van een emissiehandelssysteem aan een internationaal fonds. Daarmee is direct de link gelegd tussen klimaatbeleid en de financiële middelen.

Deze leden zijn er verder voor de ontwikkelingslanden en opkomende economieën te ondersteunen met best beschikbare technieken. En niet zoals voorgesteld met allerlei restricties zoals Low Carbon Development Strategies. Landen hebben recht op autonome ontwikkeling en dezelfde fouten als wij die hebben gemaakt.

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de geannoteerde agenda.

De leden van de VVD-fractie vragen u om ook aandacht te besteden aan het vergroten van de beschikbaarheid van duurzame energie.

Ook willen deze leden u verzoeken om inzichtelijk te maken welke gevolgen een Europees energielabel kan hebben voor de bestaande Nederlandse regelgeving. Zal hier naar verwachting veel aangepast moeten worden?

U spreekt van een actieprogramma richting ontwikkelingslanden, maar slechts van een dialoog met ontwikkelde landen. De leden van de VVD-fractie vragen u om meer actie te ondernemen dan een dialoog. De VVD-fractie is van mening dat de beste klimaatresultaten tot stand komen als alle landen gezamenlijk optrekken.

II REACTIE VAN DE BEWINDSPERSOON

Inleiding

Op 9 juli ontvingen wij de vragen en opmerkingen van de vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer naar aanleiding van de gezamenlijke geannoteerde agenda van de informele Energieraad en de informele Milieuraad, die zullen plaatsvinden op respectievelijk 23–24 juli en 24–25 juli as. te Åre, Zweden. Met deze brief ontvangt u daarop per onderwerp onze reactie.

Energie efficiency actieplan (algemeen)

De leden van de fracties van CDA, PvdA en de SP hebben gevraagd naar de inzet binnen het nieuwe energie efficiëntie actieplan op de (vormgeving van) monitoring en het voorkomen van onnodige lastenverzwaring en bureaucratie. Het kabinet vindt het belangrijk dat het nieuwe energie efficiëntie actieplan het bestaande raamwerk versterkt en tegelijkertijd de kabinetsdoelstelling van het verhogen van het energiebesparing naar 2% ondersteunt. Bij het versterken van het raamwerk zal Nederland de Commissie vragen om voorstellen te toetsen op de gevolgen voor lastenverzwaring en bureaucratie. Daarnaast ziet het kabinet kansen om het raamwerk te versterken op het punt van monitoring. EU-lidstaten gebruiken diverse methoden om het tempo van energiebesparing te bepalen, die verschillen in complexiteit en nauwkeurigheid. Het kabinet pleit bij de Commissie voor een meer geharmoniseerde methode zodat

het effect van energiebesparingsmaatregelen tussen lidstaten vergelijkbaar wordt. Een verbeterde monitoring draagt bovendien bij aan het inzichtelijk maken van de voordelen van energiebesparingsbeleid.

De leden van de SP-fractie hebben gevraagd of het niet eenvoudiger is de energiebesparing op basis van meterstanden vast te stellen. Meterstanden kunnen echter geen volledig overzicht geven. Naast elektriciteit moeten ook andere energiedragers zoals aardgas, motorbrandstoffen en warmte worden meegenomen in de berekening van energiebesparing.

Ecodesign en energielabel

De leden van de fracties van CDA, PvdA en de SP hebben diverse vragen gesteld over normstelling en etikettering van energieverbruikende producten, welke hun beslag zullen krijgen in de herziene richtlijnen Ecodesign en energie-etikettering.

Het kabinet deelt de mening van de CDA-fractieleden dat de «vulling» van de richtlijn Ecodesign met producten en productgroepen belangrijk is. De herziening van de richtlijn Ecodesign maakt dit mogelijk door de uitbreiding van de reikwijdte van energieverbruikende producten naar alle energiegerelateerde producten. Andere belangrijke aspecten van de herziening zijn de getrapte normstelling, de benchmarks en het opnemen van een herzieningsdatum in de uitvoeringsmaatregelen van de richtlijn Ecodesign. In combinatie met de herziening van de richtlijn energie-etikettering levert dit de Europese equivalent op van Toprunner. Wij zetten ons hier voor in. Daarbij zal het energielabel de stand van energie-efficiënte techniek weerspiegelen, aangezien de topklasse steeds de meest efficiënte techniek (de benchmark) aangeeft. Vervolgens worden op grond van de richtlijn Ecodesign de minimum energie-efficiëntie eisen trapsgewijs aangescherpt. Producten met een C- of B- label mogen dan op den duur niet meer op de markt worden gebracht. Op deze manier wordt ook het peloton naar een betere stand van energie-efficiënte techniek gebracht.

De leden van de SP-fractie doen de suggestie om autonoom de lat voor het weren van slecht presterende producten hoger te leggen. Volgens het gemeenschapsrecht staat het lidstaten echter niet langer vrij om zelfstandig nationale maatregelen te treffen, indien op Europees niveau al voor het desbetreffende onderwerp een (uitputtende) harmonisatiemaatregel is getroffen (zaak 148/78, Ratti). Voor energieverbruikende producten is in augustus 2007 de Richtlijn Ecodesign (2005/32/EG) in werking getreden. De mogelijkheden om eisen te stellen aan deze producten, moeten binnen de kaders van deze richtlijn worden gevonden. De harmonisatierichtlijn is op dit punt uitputtend. Het is daarom niet toegestaan om als lidstaat autonoom de lat hoger te leggen dan wat er binnen Ecodesign tot stand is gekomen voor producten die binnen de reikwijdte van de eco-design Richtlijn vallen.

De leden van de VVD-fractie hebben gevraagd welke gevolgen een Europees energielabel kan hebben voor de bestaande Nederlandse regelgeving. De gevolgen zullen naar verwachting zeer gering zijn. De Europese energie-etikettering is in 1992 al opgenomen in nationale wetgeving (wet energiebesparing toestellen). Deze hoeft slechts op enkele punten te worden aangepast; de reikwijdte zal worden uitgebreid van huishoudelijke apparaten naar energiegerelateerde producten en een kader zal worden opgesteld voor de uitvoeringsmaatregelen die onder de herziene richtlijn energie-etikettering worden getroffen.

De leden van de CDA-fractie hebben in hun reactie aandacht gevraagd voor het formuleren van normen voor autobanden. Wij onderschrijven dat geluidsnormering voor banden zeer effectief is voor het terugdringen van de maatschappelijke kosten van geluid door het wegverkeer. In dat kader is het van belang te vermelden dat de Europese verordening die per 2012 de huidige geluidsnormen voor autobanden aanscherpt, inmiddels in juni 2009 is vastgesteld. Behalve voor geluid zijn daarin ook normen voor rolweerstand afgesproken, die moeten bijdragen aan lagere CO₂-emissies per kilometer. In aanvulling op de vastgestelde normen kan een label de consument helpen om binnen het bandenaanbod voor de zuinigste, stilste en veiligste band te kiezen. Het bandenlabel zal net als de aangescherpte normstelling per 2012 verplicht worden. In de onderhandelingen over het label voor autobanden pleit Nederland voor een label dat niet alleen het aantal decibellen weergeeft, maar ook een waardering (gradatie) geeft van het geluidsniveau. Zo kan de consument een stille band eenvoudig van een minder stille band onderscheiden. Het effectief bevorderen van de keuze voor de stilste band kan een aanzienlijke besparing opleveren van de maatschappelijke kosten die door het geluid van het wegverkeer worden veroorzaakt.

De leden van de SP-fractie hebben gevraagd of kinderarbeid, sociaal economische uitbuiting, ontbossing en de millenniumdoelstellingen een plaats krijgen in (de discussie over) de richtlijn ecodesign. Dat zal naar verwachting niet het geval zijn. De richtlijn ecodesign richt zich op de milieuaspecten van producten, waaronder het energieverbruik over de gehele levenscyclus. Zoals bekend acht het kabinet het van belang dat duurzaamheidvraagstukken in multilateraal verband worden aangepakt in de daartoe geëigende fora, conform de Kabinetsvisie «Non-trade concerns en handelsbeleid» die op 6 mei jongstleden aan uw Kamer werd verzonden (Kamerstuk 2008–2009, 26 485, nr. 68). Voor de kabinetsvisie op de integrale aanpak van kinderarbeid verwijzen wij u graag naar de notitie «Naar een menswaardig bestaan – een mensenrechtenstrategie voor het buitenlands beleid» van 5 november 2007 (Kamerstuk 2007–2008, 31 263, nr. 1).

Richtlijn energieprestaties gebouwen

De leden van de CDA-, PvdA- en SP-fracties geven aan bezwaar te hebben tegen de Richtlijn energieprestaties gebouwen. Wij delen de kritiek van de Tweede Kamer ten aanzien van de proportionaliteit van de herziene richtlijn energieprestaties van gebouwen. Het gaat hier vooral om de toename van de administratieve lasten en bureaucratie als gevolg van het door de Europese Commissie gedane voorstel. Het huidige voorstel voldoet niet aan onze wensen op deze punten. Het Kabinet kiest ervoor om, samen met een aantal andere lidstaten, de inhoud van de richtlijn bij te sturen door middel van het inbrengen van alternatieve tekstvoorstellen die een bijdrage kunnen leveren aan energiebesparing in gebouwen, maar minder administratieve lasten en bureaucratie als gevolg hebben. Een pleidooi tegen de herziening van de richtlijn is daarbij vooralsnog niet op zijn plaats, aangezien dit de overtuigingskracht en het draagvlak van de Nederlandse voorstellen bij de andere EU-lidstaten en de EU-instellingen zou kunnen ondermijnen. Op basis van het aangepaste voorstel dat door het Zweedse voorzitterschap na de zomer wordt opgesteld zal Nederland haar onderhandelingsstrategie verder bepalen.

Ten aanzien van de opmerkingen van de SP fractieleden over Europese afspraken over energieprestaties in de bebouwde omgeving merken wij op dat het kabinet wel voorstander is van Europees beleid op het gebied van de energieprestatie van gebouwen, met het oog op het bereiken van de klimaatdoelstellingen en energievoorzieningszekerheid. Maar de

herziening van de richtlijn moet niet zorgen voor een gebrek aan flexibiliteit voor de lidstaten om hun beleid te realiseren. De Europese woningmarkt wordt gekenmerkt door diversiteit en volledige harmonisatie op Europees niveau door bijvoorbeeld de introductie van een verplichte gemeenschappelijke Europese berekeningsmethodiek voor de berekening van de energieprestatievereisten van woningen wordt door Nederland niet onderschreven.

Naar aanleiding van opmerkingen van de SP fractie over het energielabel op de woning, willen we aangeven dat bij het vernieuwde energielabel het standaard energieverbruik wordt weergegeven, uitgesplitst in electriciteit, gas en warmte. Dit biedt de woningeigenaar de mogelijkheid om een vergelijking te maken op basis van het energielabel tussen het standaard energieverbruik en het absoluut energieverbruik, zoals dat bijvoorbeeld op de energierekening staat. Het uitgangspunt van het energielabel is om informatie te verschaffen over de energieprestatie van de woning bij verkoop of verhuur. Een energielabel op basis van standaard energieverbruik is hier beter geschikt voor dan een energielabel op basis van absoluut energieverbruik. Het energiegedrag van bewoners kan namelijk nogal van elkaar verschillen, bijvoorbeeld door de grootte van het huishouden. Daarnaast is in de EPBD-richtlijn voorgeschreven dat het standaard energieverbruik gehanteerd moet worden voor het energielabel. Daarom is het energielabel gebaseerd op gestandaardiseerd energieverbruik en niet op absoluut verbruik.

Verder vraagt de SP inzage in de tekstvoorstellen die zijn ingebracht in de Raadswerkgroep. Omdat de onderhandelingen nog niet zijn afgerond, leent dit stadium zich er niet voor om inzage te geven in concrete tekstvoorstellen. De geannoteerde agenda en het eerder toegestuurde BNC-fiche geeft op hoofdlijnen een weergave van de Nederlandse inzet.

Eco-efficiency

De leden van de CDA fractie vragen naar de bereidheid uitwerking te geven aan het idee van het Zweeds voorzitterschap synergie na te streven van doelstellingen op het gebied van energie, klimaatverandering, innovatie en concurrentiekracht. De Nederlandse regering waardeert de inzet van het Zweedse voorzitterschap, welke in lijn is met hetgeen Nederland heeft opgestart tijdens het Nederlandse voorzitterschap onder de titel «Clean, Clever, Competitive». Een voorbeeld van dergelijke synergie: een ambitieus klimaatverdrag werkt ook door in verbeterde energie efficiency en verminderde energie-afhankelijkheid. Daarom is het kabinet ook zeer te spreken dat het Zweedse voorzitterschap het onderwerp eco-efficiency een prominente plaats heeft gegeven op het gecombineerde deel van de agenda van de informele Energie- en Milieuraad.

De leden van de CDA-fractie hebben een opmerking geplaatst over een gebrek aan inspiratie voor nieuwe beleidsopties en gevraagd of het kabinet Nederlandse wetenschappers en planbureaus heeft geconsulteerd om te verifiëren of er inderdaad geen extra instrumenten zijn die eco-efficiëntie kunnen bevorderen.

Er wordt een enorm beroep gedaan op onze creativiteit om nieuwe instrumenten te bedenken. Deze moeten we zoeken in een combinatie van regelgeving en stimulerende maatregelen, economische en fiscale instrumenten, gericht op producenten en consumenten. Met name doelen voor de lange termijn vergen nieuwe beleidsinstrumenten, om te zorgen dat we niet interimoplossingen en de daarbij behorende technologie vereeuwigen. Handel in emissiekrediet is bijvoorbeeld een efficiënte combinatie van limitering en beprijzing om kostenefficiënte oplossingen te realiseren. Maar grote veranderingen op termijn, zoals het tot stand brengen van een

koolstofarme energie-voorziening anno 2050, zullen een aanloop vergen waarin ook andere instrumenten dan handel in emissiekrediet nodig zijn. Voor de drie strategische terreinen voedsel, energie en transport werkt het PBL op dit moment samen met het Zweedse collega-instituut aan een studie («Getting in the Right Lane for 2050»), die hier onder andere naar kijkt. Wanneer wij samen lancunes constateren in wat er nu wordt aanbevolen zijn wij uiteraard bereid om nader onderzoek te laten doen.

Nederland heeft tijdens de discussie over het structureel maken van de tijdelijke verlaagde BTW-tarieven op arbeidsintensieve diensten gepoogd om ruimte te creëren voor toepassing van het verlaagde BTW-tarief op milieuvriendelijke producten en diensten. Tijdens deze discussie bleek bij een aantal lidstaten een grote terughoudendheid te bestaan ten opzichte van verdere uitbreidingen van het verlaagde tarief voor milieudoelinden. Bij het Ecofin akkoord van maart jl. over het toepassen van verlaagde BTW-tarieven heeft de Commissie aangegeven dat het voorstel voor een verlaagd BTW-tarief op groene producten en diensten er voorlopig dan ook niet zal komen, hoewel dit voorstel al was voorzien voor 2008. In een persconferentie op 10 maart jl. heeft de Commissie dit kenbaar gemaakt. Wel is het mogelijk om via de nu definitief gemaakte post «renovatie en het herstel van particuliere woningen» energiebesparende investeringen zoals isolatiewerkzaamheden onder het verlaagde BTW-tarief te brengen.

Handelsmaatregelen

De leden van de SP-fractie noemden in hun reactie onder meer een «border tax» op milieulast als voorbeeld van synergie in het beleid. Voor de kabinetsvisie op dit thema verwijzen wij u graag naar de kabinetsreactie op de CPB/PBL analyse van de voor- en nadelen van Border Tax Adjustments (BTA), die op 7 oktober 2008 door de minister van Economisch Zaken aan de Tweede Kamer werd gezonden (Kamerstuk 2008–2009, 28 240, nr. 99).

Klimaatverandering

De leden van de CDA-fractie vragen naar mogelijkheden tot versnelling van het proces naar Kopenhagen en welke bruggen bij voorrang geslagen kunnen worden.

Bedacht moet worden dat het proces naar Kopenhagen het karakter heeft van een marathon, waarbij eerst moet worden gewerkt aan convergentie, structuur en contouren, toewerkend naar de fase van versnelling met een eindsprint voor Kopenhagen. Naar verwachting hebben delegaties zich in dit stadium, op basis van de tekst van de voorzitters goed voorbereid voor een convergentieslag tijdens komende onderhandelingsrondes. Naast deze tekstonderhandelingen wordt een versnelling van politieke besluitvorming beoogd door middel van diplomatieke initiatieven op het hoogste niveau. Voorbeelden zijn de onlangs gehouden succesvolle bijeenkomsten van G8 en MEF, waarin bruggen worden geslagen zoals draagvlak voor de doelstelling onder de 2 graden temperatuurstijging te blijven, steun voor het concept van Low Carbon Development Strategies cq Low Carbon Growth Plans én het ondernemen van acties ook door ontwikkelingslanden die voor een betekenisvolle afwijking zorgen van het *business as usual* scenario. Een aantal bilaterale bijeenkomsten van de EU op hoog niveau is voorzien met relevante partijen op de weg naar Kopenhagen, te weten met Zuid-Afrika, Brazilië, de VS, India, Rusland, China en Oekraïne.

Op de vraag naar een tijdpad voor de verdere concretisering van de Europese inzet verwijzen wij naar de brief van 13 februari 2009 (Tweede Kamer 2008–2009, 31 793, nr. 4). In aanvulling hierop kunnen we melden dat het

Zweedse Voorzitterschap inmiddels de concretisering van de Europese inzet (Roadmap to Copenhagen) op de volgende raden heeft geagendeerd:

Informele milieuraad op 24–25 juli;
Ecofin op 20 oktober;
Milieuraad op 21 oktober;
Europese raad op 29–30 oktober;
Europese raad op 10–11 december

De nadruk zal in de komende maanden liggen op de voorbereiding van de Europese Raad van oktober, waar het EU mandaat voor de onderhandelingen in Kopenhagen nader moet worden ingevuld.

Het Kabinet zet zich maximaal in om de Europese inzet nader te concretiseren. Dat gebeurt niet zozeer aan de hand van een volledig uitgestippeld plan met precieze tussendoelen, maar eerder op basis van alertheid en consistentie. Daarbij wordt gebruik gemaakt van alle gelegenheden, met het einddoel voor ogen, met tijdig geformuleerde standpunten op alle relevante punten en met oog voor gezamenlijke oplossingen in relevante coalities. Een dergelijke aanpak heeft ook tijdens de onderhandelingen over het Europese energie- en klimaatpakket goede resultaten opgeleverd.

De leden van de PvdA-fractie missen bij de inzet het concrete pleidooi van het kabinet om bij de financiering van het klimaatbeleid expliciet steun te vragen voor de Noorse en Mexicaanse voorstellen. Zoals bekend is mede na waardering voor de genoemde voorstellen, in de Europese Raad afgesproken dat het genereren van financiën voor steun mede zal worden uitgewerkt op basis van een marktgebaseerde- en een contributiebenadering (het gedachtegoed van voornoemde voorstellen). Ook is afgesproken dat de EU voor het internationaal verdelen van de financiële last kiest voor de criteria verantwoordelijkheid voor emissies én draagkracht. In EU kaders wordt hier momenteel verder uitwerking aan gegeven. De Europese raad van oktober zal tot nadere concretisering komen van de financiële inzet van de EU.

De leden van de SP-fractie hebben aangegeven voorstander te zijn van het als Europa pleiten voor een vast percentage afdracht uit de opbrengsten van een emissiehandelssysteem aan een internationaal fonds. Het Kabinet heeft sympathie voor gedachten over het genereren van nieuwe middelen, maar is geen voorstander van het oormerken van opbrengsten van het veilen van emissierechten voor een internationaal fonds.

De leden van de SP fractie zijn er verder vóór de ontwikkelingslanden en opkomende economieën te ondersteunen met best beschikbare technieken. Ook hiervoor bestaat sympathie; bij de uitwerking van technologie-ondersteuning zal ook rekening moeten worden gehouden met onvervreembare eigendomsrechten.

De leden van de VVD fractie pleiten voor actie richting ontwikkelde landen. Het is één van de prioriteiten van Nederland om de ontwikkelde landen het voortouw te laten nemen bij acties die klimaatverandering en effecten daarvan moeten verminderen en voorkomen. Onderhandelingen van Nederland en de EU zijn dan ook gericht op vergelijkbare inspanningen door alle ontwikkelde landen, onder meer toewerkend naar een systeem waarin landen samenwerken in een koolstofmarkt.